VÄTTERNVÅRDS FÖRBUNDET

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2024

Innehållsförteckning

Sammanfattning 3
Uppföljning av arbetsprogram för 2024 4
Miljöövervakning 4
Samverkan 9
Kommunikation 13
Personal och medlemmar 15
Sekretariat 15
Styrelsen 16
Valberedning och revisorer 18
Verksamhetsutskottet (VU) 18
Samförvaltning Fiske 19
Medlemmar 20
Ekonomisk redovisning för verksamhetsåret 2024 22
Beskrivning av aktiviteter och frågor inom Vattenråd för Vättern 23
Vattenråd 23
Viktiga frågor under året 24

Sammanfattning

Vätternvårdsförbundet har sedan 1957 kontinuerligt bedrivit miljöövervakning i Vättern och dess tillrinningsområde (före 1988 i form av Kommittén för Vätterns Vattenvård). Verksamheten bedrivs genom att följa förbundets styrdokument, till exempel vattenvårdsplan, förvaltningsplan för fisk och fiske, samt bevarandeplan för Natura 2000. Till styrdokumenten kopplas åtgärdsdokument, arbetsprogram och uppföljningsmått. För att redovisa vad som utförts inom förbundet görs årligen en verksamhetsberättelse som samtidigt är ett informationsdokument över förbundets verksamhet i stort.

Arbetsprogrammet omfattande 2024 23 punkter uppdelade i Miljöövervakning, Samverkan och Information.

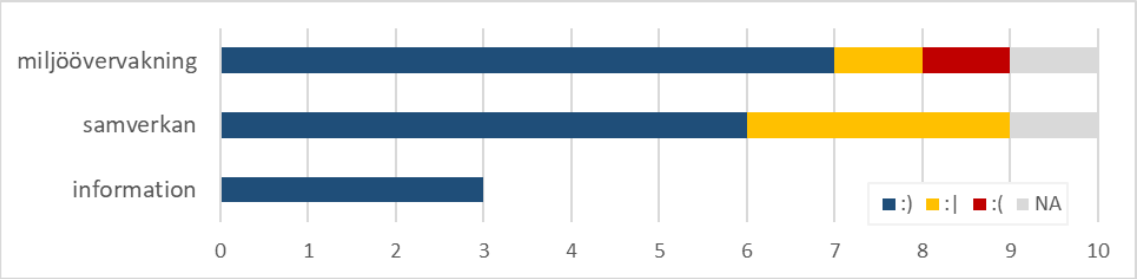

Figur 1. Sammanfattning av bedömning av arbetspunkter för 2024. (😊 = bra; 😐 = nöjaktig; ☹️ = ej bra/ej utfört).

Bland de övergripande mest viktiga frågorna under året har varit det höga vattenståndet i Vättern, PFAS-förorening och deras påverkan på Vätterns nyttjande och förbundets beslut att påbörja åtgärdssamordning i tillrinningsområdet (med LOVA-stöd).

På kansliet har fyra personer varit anställda inom förbundet om drygt 1,2 årsarbetskraft. I Vätternvårdsförbundets bokslut för 2024 uppgick intäkter till 2 858 480 kr och kostnader 2 377 111 kr. Årets resultat var 481 370 kr.

Uppföljning av arbetsprogram för 2024

Arbetsprogrammet för 2024 antogs på stämman 2023. Arbetsprogrammet riktar sig mot de behov som utpekats i olika styrdokument för Vättern, till exempel vattenvårdsplan, bevarandeplan, samt förvaltningsplan för fisket. Vissa av punkterna är sådana som är fortlöpande och genomförs årligen medan andra är mer av årsspecifika karaktär.

Arbetsprogrammet är uppdelat i tre delar som reflekterar förbundets kärnverksamhet och uppdrag:
• Miljöövervakning (6 löpande och 3 plus 1 årsspecifika punkter)
• Samverkan (6 löpande och 4 årsspecifika punkter)
• Information (2 löpande och 1 årsspecifik punkt)

Miljöövervakning

1. MILJÖMÅL I FÖRBUNDETS STYRDOKUMENT

Under året har arbetet fortsatt med att ta fram underlag för de i olika styrdokument uppsatta målen. Arbetet har skett genom att:

- fortlöpande bedriva miljöövervakning, datainsamling och framtagande av kunskapsunderlag,
- aktivt påverka miljötillståndet i önskad riktning,
- utföra/samordna specialundersökningar,
- informera.

Vätternvårdsförbundets verksamhet och bedömning av miljötillstånd utgår från tre styrdokument för Vättern vilka tillsammans bör styra förvaltningen av sjön då informationen bygger på gemensamma, kvalitetssäkrade och accepterade fakta (Tabell 1). Därutöver finns andra system med beröring på Vättern bland annat vattenförvaltningen.

Tabell 1. Tidsperioder för planerad revidering av styrdokument för Vättern.

Dokument	Avstämning/revidering	Mål-år
Vattenvårdsplan för Vättern	Reviderad plan fastställd 2015	2020 (2050); revidering pågår.
Förvaltningsplan för fisk och fiske	Fastställd 2017	2022; revidering pågår.
Bevarandeplan för Natura 2000	Fastställd 2018	Revidering var 6:e år (nästa ca 2025)
Miljöövervakningsprogram	Fastställd 2021.	Revidering var 6:e år (nästa ca 2027)

Styrdokument som tas fram inom förbundet ska vara informerade hos medlemmar och berörda i vattenrådet så att de kan användas vid diskussioner rörande Vätterns miljöstatus. Genom att dokumenten har tagits fram i en bred krets och med remissförfarande anses dokumenten ha bred acceptans.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Styrdokument samlade och tillgängliga (hemsida): Bedömning: ☺
- Styrdokumenten används: till exempel i miljökonsekvensbeskrivningar, domstolsförhandlingar: Bedömning: 😐

- Mål/indikatorer har uppföljning: Samtliga tre styrdokument har uppsatta mål och indikatorer. Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

2. GENOMFÖRA MILJÖÖVERVAKNING ENLIGT BESLUTAT PROGRAM

Miljöövervakning av Vättern genomförs enligt ”Program för samordnad miljöövervakning för Vättern 2022-2027”. I programmet ingår de undersökningar som behövs för att följa upp kraven som ställs på miljöövervakning – både genom olika direktiv men även för att följa Vätterns värden.

Momenten som genomförs inom miljöövervakning enligt program redovisas på ett sammanfattande vis i årsskriften, som från och med undersökningsåret 2022 endast publiceras vart tredje år.

Sedan 2022 gäller ett nytt miljöövervakningsprogram för Vättern. Utförare av ”utsjöprogrammet” har varit SGS AB och Medins Havs- och Vattenkonsulter vilka innehaft uppdraget sedan 2010. Därtill tillkommer regelbundna moment som makrofyter och glacialrelikter som genomförs enligt program med andra utförare.

Två ”sällanmoment” genomfördes under året enligt program:

- **Inventering vandrarmusslan *Dreissena polymorpha:*** I Göta kanal och Motala ström mellan Braviken och Vänern. Inga nya fynd av arten gjordes uppströms Bergs slussar (sjön Roxen).
- **Analys av miljögifter i biota:** Miljögiftshalter analyserades i både röding och abborre. Resultaten låg till grund för nya kostrekommendationer med avseende på PFAS (läs mer längre ner).

UTVECKLING: MILJÖÖVERVAKNINGSRELATERADE PROJEKT 2024

Under 2024 genomfördes flera projekt med relevans för miljöövervakning i samverkan inom Stora Sjöar, det vill säga med Vänerns och Mälarens vattenvårdsförbund.

Effektbaserade analyser för miljöövervakning i ytvatten

Under 2023 genomfördes ett projekt som använde effektbaserade metoder för att mäta toxiska effekter av ämnen eller blandningar i vatten. Syftet med projektet att kartlägga toxiska effekter i ytvatten (utsjöstationer) och i råvatten samt utgående dricksvatten i deltagande vattenverk. Under 2024 genomfördes flera verifierande undersökningar, både med effektbaserade och kemiska analyser.

Projektet genomförs av Biocell Analytica och finansierades av vattenvårdsförbunden och Havs- och vattenmyndigheten samt deltagande vattenverken.

Utveckling av PFAS-föroreningar i Stora Sjöarna

Projektet avser att förbättra kunskapsläget om PFAS-förorening och dess utveckling över tid i Sveriges tre största sjöar Vänern, Vättern och Mälaren.

Kunskap om PFAS-halter i sjöarna är begränsad till de senaste sju till tolv åren, då miljöövervakning av PFOS påbörjades. Genom analys av provbankat material – fisk från Vänern

och Vättern har sparats sedan 1970-talet – blir det möjligt att veta hur olika PFAS-ämnen har varierat över tid och, till viss del, hur halter kommer utvecklas i framtiden.

Projektet genomförs av Naturhistoriska Riksmuseet i samverkan med Eurofins. Havs- och vattenmyndigheten finansierar tillsammans med vattenvårdsförbunden.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Samtliga moment avrapporteras: Rapporter (4) Bedömning: ☺
- Avtal för samtliga momenten: . Bedömning: ☺
- Nya regelbundna moment tillkommer. Bedömning: ☺
- Utvecklingsprojekt och andra miljöövervakningsrelaterade projekt Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

3. GENOMFÖRA UNDERSÖKNING AV MILJÖGIFTER I VATTEN FÖR ATT FÖLJA KRAV ENLIGT VATTENDIREKTIVET

EU-kommissionen har hösten 2022 föreslagit ett nytt prio-ämnesdirektiv där flera nya ämnen, bland annat läkemedelsrester och pesticider, ny få EQS. Direktivet är dock fortfarande inte beslutat.

Under 2024 genomfördes verifierande undersökningar av hormoner och läkemedelsrester, totalt 30 olika ämnen (nio ingår i det förslagna nya prio-ämnesdirektivet). Alla läkemedelsrester underskred EQS. Därtill gjordes analyser av TFA.

Ytterligare ämnen med förslagna EQS är huvudsakligen pesticider, dock erbjuds dessa analyser idag inte. Andra ämnen i direktivet har provtagits tidigare eller ha bedömts inte släppas ut till Vättern i större mängd (riskbedömning i VISS).

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Utvärdering av behov av miljögiftsanalys i vatten Bedömning: ☺
- Mätning av miljögifter i vatten vid behov . Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

4. A. REVIDERAD VATTENVÅRDSPLAN BESLUTAS

Den senaste vattenvårdsplanen beslutades efter revidering 2015 med målåret 2020. Revidering av planen fortsatte även under 2024. Arbetet är tidskrävande och beroende av tillgång till data och annat underlag. I framtagande av planen har mål, delmål, indikatorer och åtgärdsförslag diskuterats bredd och med experter. Beslut om vattenvårdsplanen förväntas under 2025.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Reviderad Vattenvårdsplan har beslutats Bedömning: ☹

SAMMMANVÄGT: ☹

B. REVIDERING AV FÖRVALTNINGSPLAN FISK OCH FISKE BESLUTAS

Förvaltningsplanen för fisk och fiske Vättern är en av de tre styrdokument som Vätternvårdsförbundet tar fram. Nuvarande plan för fisk och fiske i Vättern är den andra och sträcker sig till 2022. Samförvaltningen ansvarar för framtagandet av planen och det huvudsakliga arbetet sker under 2022–2025. Resurser i både tid och pengar har lagts på förankring och träffar har hållits där intressenter erbjudits möjlighet att komma med inspel till arbetet med förvaltningsplanen. Revideringen av befintlig plan är i slutskedet och under hösten 2024 gick planen ut på extern remiss. Planen planeras fastställas på årsstämman 2025.
..

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Reviderad Förvaltningsplan har beslutats. Bedömning: 😐

SAMMMANVÄGT: 😐

5. SAMORDNA FÖRBUNDETS VERKSAMHET MED ANDRA ÖVERVAKNINGSPROGRAM

I Vätterns avrinningsområde finns det flera miljöövervakningsprogram som samtliga bidrar till att följa miljötillståndet i såväl sjö som tillflöden. Förutom Vätternvårdsförbundets samordnat miljöövervakningsprogram är det (huvudman i parentes):

- SRK Norra Vättern (Askersund kommun)
- SRK Södra Vätterns tillflöden (Jönköpings kommun
- Motala ströms recipientkontroll (Motala ströms vattenvårdsförbund)
- Regional miljöövervakning (respektive länsstyrelse)
- Kalkeffektuppföljning/biologisk återställning (respektive länsstyrelse)
- Nationella trendvattendrag och -sjöar (Havs- och vattenmyndigheten, SLU)

Vätternvårdsförbundet samverkar med dessa program. Nästan all data är fritt tillgänglig via datavärder. Vätternvårdsförbundet har dessutom tillgängliggjort provtagningar inom avrinningsområdet via Vätternkartan med möjlighet till grafer och nedladdning av data.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Samordning av program (provtagning, lokal, innehåll) Bedömning: ☺
- Avrinningsområdesvis utvärderingar: Kan utvecklas vidare. Bedömning: 😐
- Miljöövervakningsprogram: Web-plattformar är nåbara från förbundets hemsida. Bedömning: ☺
- Vätternkartan uppdateras regelbundet. Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

6. SAMORDNA DATA FÖR LEVERERAS TILL NATIONELLA DATAVÄRDAR

Genom nationella datavärdar möjliggörs tillgång till rådata för allmän användare via olika hemsidor. Rådata kan därigenom användas för forskning, trender, miljökonsekvensbeskrivningar samt i utvärderingar på nationell nivå. Vätternvårdsförbundet tecknar avtal med utförare att data ska levereras till datavärd där så finns men där datavärd saknas fungerar förbundet som datavärd.

Även resultat tagit fram av SRK Norra och Södra Vättern samt Motala ströms vattenvårdsförbund rapporteras in till datavärd.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- All data lagras på nationella datavärd: Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

7. FÖRBUNDETS PUBLIKATIONER SAMLAR KVALITETSSÄKRAD KUNSKAP

Resultat och utvärderingar av undersökningar och projekt rapporteras fortlöpande i Vättern-vårdsförbundets rapportserie. Under året har fyra rapporter publicerats (Tabell 2).

Tabell 2. Utgivna rapporter under året.

Nummer	Titel
Rapport 160	Inventering av nissöga (Cobitis taenia) i Vättern 2021
Rapport 161	Glacialrelikta kräftdjur i Mälaren, Vänern och Vättern 2022
Rapport 162	Satellitbaserade indikatorer för sötvatten
Rapport 163	Glacialrelikta kräftdjur i Mälaren, Vänern och Vättern 2023

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Publicerade rapporter Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

8. AKTIVT SÖKA FINANSIERING FÖR UNDERSÖKNINGSMOMENT MED BEHOV.

Utveckling av PFAS-föroreningar i Stora Sjöarna

Delprogrammet Stora Sjöar erhöll 2024 400.000 kr från Havs- och vattenmyndigheten för undersökning av PFAS i provbankad fisk (se punkt 5).

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Sökt och beviljad finansiering. Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

9. INLEDANDE ARBETE MED REVIDERING AV BEVARANDEPLANEN

Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram tillägg till Bevarandeplanen för Vättern inför prövning av vattenkraften inom NAP. Vätternvårdsförbundet har granskat underlaget och lämnat synpunkter. En ytterligare revidering av Bevarandeplanen har inte varit aktuell.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Revidering av Bevarandeplanen har påbörjats Bedömning: NA

SAMMMANVÄGT: NA

Samverkan

10. DRIVA SAMFÖRVALTNING FISK & FISKE OCH SÄKERSTÄLLA DRIFT OCH FINANSIERING

Samförvaltningen drevs med hjälp av EU-medel från Leader Vättern och Länsstyrelsen i Jönköpings län fram till juni 2023. Därefter har den fortsatta driften av samförvaltningen finansierats av länsstyrelserna runt Vättern och Vätternvårdsförbundet. Långsiktighet och kontinuitet för denna typ av verksamhet är viktigt. Möjligheter till olika lösningar har undersökts men det är fortfarande oklart hur finansiering av fortsatt drift ska se ut. Läs mer om samförvaltningen nedan.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Samförvaltning genomförs enligt särskilt program Bedömning: ☺
- Undersöka och försöka möjliggöra finansiering för Samförvaltning Fiske, till exempel via EHFVF. Bedömning: 😐

SAMMMANVÄGT: 😐

11. DRIVA VATTENRÅD FÖR VÄTTERN

Även under 2024 har Vätternvårdsförbundet innehaft uppdraget av Vattenmyndigheten för Södra Östersjön distrikt att driva samverkan runt sjön i form av vattenråd. Exempel på aktiviteter och viktiga frågor runt Vättern ges i eget kapitel längre fram. För verksamheten söker Vätternvårdsförbundet årligen dialogmedel som under 2024 var 62 000 kr. Hälften av bidraget finansieras förbundets utökade uppgifter och hälften av bidraget tilldelas aktörer som ansöker om ekonomisk stöttning för ”vattendialog”. Totalt erhöll fyra olika föreningar stöd från vattenmyndigheten (se längre fram).

Följande indikatorer finns i arbetsprogrammet:

- Vattenråd för Vättern: förbundet innehaft uppdrag Bedömning: ☺
- Upprätthålla sändlistor: uppdateras kontinuerligt Bedömning: ☺
- Tillhandahålla information från HaV/VM: tas upp/länkas Bedömning: ☺
- Förmedla ekonomiskt bidrag: flera organisationer tagit del Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

12. DELTA I SAMORDNINGSFORMER FÖR FISKE, MILITÄR OCH BESÖKSUTVECKLING SAMT ANDRA SAMMANSLUTNINGAR

Vätternvårdsförbundet tar fortlöpande del av forum för **Försvarsmakten**s nyttjande av/vid Vättern. Sedan lång tid utgörs Försvarsmaktsforumet av Samordningsgrupp Vättern, Skjutfältsråd Karlsborgsfälten samt Fiskeskyddsnämnd. Sammankallande för samtliga är P4 Skövde Garnison. Vätternvårdsförbundet tar deltar aktivt på möten eller via protokoll.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Försvarsrelaterad samverkan:
  Samordningsgrupp, Skjutfältsråd, Fiskeskyddsnämnd Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

13. VÄTTERN INGÅR I (INTER)NATIONELLA NÄT AV ”STORA SJÖAR”

Genom åren har ett informellt nätverk mellan olika stora sjöar tagit form. Vätternvårdsförbundet har upprättade direktkontakter med antal andra ”stora sjöar” (Tabell 3). Olika sjöar har olika gemensamma frågeställningar som kan nyttjas vid olika tillfällen. Utbytet av både data och kompetens tenderar att öka.

Tabell 3. Exempel på andra sjöar med vilka förbundet har upprättade kontakter.

Sjö	Gemensam fråga(or)
Vänern, Sverige	Samordnat miljöövervakningsprogram, projekt, Samförvaltning
Mälaren, Sverige	Samordnat miljöövervakningsprogram, projekt, förvaltningsplaner fisk och fiske
Hjälmaren, Sverige	Projekt, förvaltningsplaner fisk och fiske
Mjösa, Norge	Miljögifter i fisk, förorenings/övergödningshistoria, klimateffekter, glacialrelikter
Bodensjön, Tyskland **Laggio Maggiore, Itallien**	Övergödningshistoria, fiske, invasiva arter, klimateffekter, dricksvatten

Samarbete med framför allt Vänern och Mälaren har fortsätt att utöka. Så genomfördes ett flertal gemensamma projekt under året.

Utöver redovisade specifika sjöar med kontaktnät ingår Vättern även i flera andra nätverk såsom:

- World Large Lake Database
- Global Lake and River Ice Phenology Database

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Direktkontakter med andra ”liknande sjöar”:
  Samverkan med andra sjöar ökar. Bedömning: ☺
- Databaser där Vättern ingår: flera Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

14. FORSKNING I VÄTTERN

Vättern har stor potential att utgöra forskningsobjekt för en rad frågeställningar. Förbundet försöker uppmuntra och möjliggöra forskning i/med Vättern. Detta sker genom deltagande på konferenser, tillhandahålla data, möjliggöra provtagningar samt i vissa fall även finansiera studier som genomförs i sjön samt upprätthålla ett kontaktnät med forskningsinstitutioner (Tabell 4).

Klimatförändring är ett av de största forskningsområden där Vättern ingår, så utgör Vättern ett objekt bland flera i ett globalt forskningsprojekt (Global Lake Temperature Collaboration) om effekter av klimatförändringar i stora sjöar. Sekretariatet har via Uppsala Universitet kontakt med olika internationella databaser där Vätterndata används.

Forskning på **fisk, fiske och fiskförvaltning** har de senaste åren blivit omfattande, huvudsakligen genom SLU Aqua som även genomför miljöövervakning av fisk i Vättern. Till exempel har ett spårningsprojekt med fisk pågått under några år och intensifierats. Projektet sker i samverkan med Länsstyrelserna och finansieras av Havs- och vattenmyndigheten.

Ett annat forskningsområde drivs av Örebro universitet och handlar om **miljögifter** i svenska sjöar – med fokus på PFAS-ämnen och mikroplaster.

Tabell 4. Exempel på publiceringar där Vätterndata har används. Publikationer med * publicerades i nationella rapportserier, som examensarbete mm (det vill säga ej i peer-reviewed tidsskrifter).

Publikationer
Miljöövervakning
*Lundström, K. (2024). **Rikstäckande inventering av häckande storskarv (*Phalacrocorax carbo*) i Sverige 2023.** Aqua notes 2024:7
Klimateffekter
Carrea, L. *et al.* (2024). **Lake surface water *temperature*** [in "State of the Climate 2023"]. Bulletin of the American Meteorological Society, 105 (8). S33-S35. https://doi.org/10.1175/BAMS-D-24-0116.1 Aminjafari, S.*et al.* (2024). **Distinctive patterns of water level change in Swedish lakes driven by climate and human regulation.** Water Resources Research, 60, e2023WR036160 https:/doi.org/10.1029/%202023WR036160
Miljögifter
*Fåger, A. (2024). **Metallförekomst & riskanalys av fiberbanksediment i två ytvatten i Askersund & Jönköping.** Examensarbete Linnéuniversitet.
Invasiva främmande arter
*Norberg, F. (2024) **Större rovmärlas, *Dikerogammarus villosus*, fortsatta etablering längs med Vätterns östkust.** Kandidatuppsats Högskolan i Halmstad
Fiske och fiskförvaltning
*Rogell, B. & Axenrot, T. (2024). **Pelagisk fisk i Vättern 2023.** Aqua notes 2024:21
*Persson, J. *et al.* (2024). **Signalkräftbeståndens utveckling i de stora sjöarna 2023.** Aqua notes 2024:11
Sandström, A. et al. (2024). **Collaborative research enhances selectivity in a lake fishery.** Fish Manag Ecol. 2024(31), e12723 https://doi.org/10.1111/fme.12723
Höök, T. *et al.* (2024). **Stable isotope and fatty acid variation of a planktivorous fish among and within large lakes.** PLoS One 19(7). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0304089
*Axenrot, T. & Degerman, E. (2024). **Ontogenetic variation in lacustrine European smelt (*Osmerus eperlanus*) populations as a response to ecosystem characteristics.** Aqua reports 2024:2
Bunnell, D.B. *et al.* (2024). **How diverse is the toolbox? A review of management actions to conserve or restore coregonines.** Int. J. Lim. 2024, 60, 5; https://doi.org/10.1051/limn/2024002

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Forskningsprojekt med Vätternrelevans: flera Bedömning: ☺
- Föredrag på konferenser: förekommer, webpresentation Bedömning: ☺
- Publikationer i vetenskapliga tidskrifter: flera Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

15. FÖLJA (STÖRRE) VÄTTERNRELATERADE ÄRENDEN OCH AKTIVT SÖKA MÖJLIGHETER ATT PÅVERKA ÄRENDEN SOM BERÖR VÄTTERN (REMISSINSTANS)

Vätternvårdsförbundet har fortsatt uttrycka ståndpunkter och servera underlag och fakta om Vätterns miljö (Tabell 5). Remisser tillsänds förbundet som besvaras utifrån de olika styrdokumenten som förbundet har tagit fram.

Tabell 5. Urval av skrivelser som utgått från sekretariatet under året. Samtliga tillgängliga via hemsidan vattern.org.

Till	Rörande
Habo kommun	Samråd Habo ARV
Greena Mineral AB via Ramböll Sweden AB	Samråd Norra Kärr
Vätternvatten AB	Samråd Vätternvatten

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Antal tillfällen där förbundet agerat ”remissinstans”: 5 Bedömning: ☺
- Nyttjande av förbundets faktamaterial i miljöprövning Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

16. UNDERSÖKA OCH VID BEHOV SAMORDNA (ÖVERGÖDNINGS)ÅTGÄRDER I TILLRINNINGSOMRÅDET

Vätternvårdsförbundet har historiskt fokuserat på miljöövervakning och åtgärder i/för Vättern och mynningspunkter. Förbundet är dock vattenvårdsförbund för hela avrinningsområde, och åtgärdsbehov för bland annat övergödningsproblem är stort. Endast hälften av vattenförekomster uppnår miljökvalitetsnormen god ekologisk status med avseende på näringsämnen.

Förbundet har diskuterat behovet och möjligheten att driva ett åtgärdssamordningsprojekt under 2023-24. Efter ett styrelsebeslut söktes LOVA-medel till ett 2-årigt pilotprojekt om åtgärdssamordning i ”Södra Vättern”, det vill säga inom Vätterns tillrinningsområde i Jönköpings och Östergötlands län. Länsstyrelsen beviljade drygt 900.000 kronor, för att kunna anställa en åtgärdssamordnare på halvtid under två år (hösten 2024 – hösten 2026). Målet är att jobba fram möjliga åtgärder som bidrar till god status med avseende på övergödning men även andra åtgärder som förbättrar vattenmiljön. För att kunna genomföra identifierade åtgärder behövs ytterligare finansiering.

Ett första projekt – Åtgärdsinventering i Ålebäcken – beviljades i december 2024 och kommer genomföras under 2025. Läs mer under avsnittet Personal.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Behov, upplägg och finansiering till åtgärdssam-ordnare i tillrinningsområdet

Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

17. MÖJLIGGÖRA FÖR REVIDERING OCH AKTUELLHÅLLANDE AV RISKVERKTYG TILL SKYDD FÖR VATTENKVALITETEN.

I det förebyggande skyddsarbetet för Vättern har två olika viktiga dokument/projekt tagits fram:

- Konsekvensklassificering av olyckor med farligt gods runt Vättern,
- Spridningsmodell Vättern.

Dessa två verktyg är idag svårtillgängliga då det antingen är i databasform, pappersrapport eller stationsbaserad spridningsmodell. För att öka tillgängligheten på dessa verktyg bör de anpassas till plattform via internet.

Kustbevakningen, som har det formella ansvaret för miljöräddning i Vättern, har sedan 2019 haft ett samarbete med Vätternvårdsförbundet.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Medverka för ny konsekvensklassificering. Bedömning: 😐
- Medverka för ny spridningsmodell för Vättern. Bedömning: 😐

SAMMMANVÄGT: 😐

18. MEDVERKA TILL SAMORDNING AV DRICKSVATTENDIREKTIVETS GENOMFÖRANDE I VÄTTERN

EU beslutade 2020 ett nytt dricksvattendirektiv som införlivades i den svenska lagstiftningen, de nya dricksvattenföreskrifterna (LIVSFS 2022:12) gäller sedan 1 januari 2023 (med vissa undantag som först träder i kraft 2026). Direktivet ställer krav på riskbedömning redan i tillrinningsområdet, som enligt förslag ska utföras av vattenmyndigheterna. Medverkande av förbundet i dricksvattendirektivets genomförande har inte varit aktuell.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Gemensam riskanalys, övervakningsprogram och rapporteringssystem.

Bedömning: NA

SAMMMANVÄGT: NA

19. VERKA FÖR ATT PEKA UT VÄTTERN TILL RIKSINTRESSE FÖR DRICKSVATTEN

I framtagandet av vattenvårdsplanen har utpekandet av Vättern som riksintresse för dricksvatten som åtgärdsförslaget lyfts av flera medlemmar. Idag utgör tre anläggningar i Vättern riksintresse för dricksvattenförsörjning, däremot är det inte möjligt – som riksintresset är definierat – att hela täkter utgör riksintresse. Under 2024 har arbetet påbörjats.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Samordna de kommuner som nyttjar Vättern som dricksvattentäkt för att förändra av definitionen för riksintresse för dricksvatten: Påbörjat.

Bedömning: 😐

SAMMMANVÄGT: 😐

Kommunikation

20. DIGITAL OCH TRYCKT KOMMUNIKATION SKER PÅ ETT TILLGÄNGLIGT OCH AKTUELLT SÄTT OCH FÖLJER KOMMUNIKATIONSSTRATEGIN

HEMSIDAN VATTERN.ORG

Hemsidan (www.vattern.org) är den samlade ingången för kunskap om Vättern och navet i förbundets kommunikation. På hemsidan finns information om nya undersökningar,

resultat, möten, kommentarer och aktiviteter i avrinningsområde där förbundet på ett eller annat vis är involverade samt fiskeregler och annan fiskeinformation. Även protokoll, remissvar med mera är tillgängliga.

Sedan tidigare är hemsidan en samverkan av Vätternvårdsförbundet, Leader Vättern samt Länsstyrelserna runt Vättern. Antal besökare på sidan varierar, men är i genomsnitt 100.

Social media

Sedan 2018 har Vätternvårdsförbundet ett konto Vättern.org på sociala medier. Kontot drivs – liksom hemsidan – tillsammans med Leader Vättern. De flesta inlägg rörde nyheter och länkade direkt till hemsidan eller till andra Vättern-relaterade publikationer. Totalt publicerades 22 inlägg på kontot. Även om antalet följare är begränsad (men uppgående, ca 350 vid slutet av året) så kan inlägg dock få relativt stor spridning med upp till flera tusen i räckvidd. I ramen för förbundets samarbete med Runt Vättern har förbundet möjlighet att ta över deras Social media för under några veckor per år.

Nyhetsbrev

Uppstart av nyhetsbrevet var planerat redan för 2021 men blev uppskjuten på grund av tekniska problem och tidsbrist.

Populärvetenskaplig/lätt-tillgänglig information

Webbsidan Vätternliv lanserades sommaren 2021 med information om Vättern och miljötillståndet riktad till målgruppen ”allmänheten”. Under tiden tillkom ny kunskap om Vätterns tillstånd och utmaningar, sidan behöver revideras under 2025. Parallellt har kansliet också arbetat med att ta fram mer tillgänglig information om bland annat Vätterns tillstånd på vattern.org.

Tryckt material

Under åren har förbundet tagit fram en affisch och flera broschyrer. 2022 påbörjades en översyn och revidering av förbundets tryckta material. Under 2023-24 reviderades broschyren om invasiva arter med information om större rovmärla.

Förbundet har, tillsammans med länsstyrelserna runt Vättern, ett samarbete med Runt Vättern och publicerar varje en artikel om Vätterns värden och tillstånd i tidningen. 2024s artikel handlade om Vätterns tillflöden – deras roll för Vätterns ekosystem, tillstånd och åtgärder i vattendragen.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Hemsidan är en naturlig ingång för information om miljö, fiske och vatten. Bedömning: ☺
- Populärvetenskaplig/lätt-tillgänglig information Bedömning: 😐
- Fortsatt drift av Vätternliv.se. Bedömning: ☺
- Antal inlägg och följare på sociala medier Bedömning: 😐
- Nyhetsbrev. Antal utskick och antal prenumeranter Bedömning: ☹
- Tryckt material: översyn; samarbete med Runt Vättern Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

21. VARA AKTIV I OLIKA SAMMANHANG OCH PRESENTERA VÄTTERNVÅRDS-FÖRBUNDET

Förbundet får ofta förfrågningar om att i olika sammanhang presentera kunskap om Vättern (Tabell 6). Kansliet genomför efter förmåga så många föredrag som möjligt. Exempel på mötestillfällen kan vara yrkes-/fritidsfiskets träffar, Naturskyddsförening, intresseorganisationer och ideella föreningar, lokala/regional/nationella myndigheter mm.

Tabell 6. Urval av "större konferenser" där Vätternvårdsförbundet presenterat verksamheten, resultat mm

Typ av möte	För vilka	Antal	Om?
Lokala/regionala	Kommuner (nämnder och styrelse/fullmäktiga), Föreningar och förbund, skolor, rotary etc	Ca 15	Vättern, förbundet, fisk och fiske, miljötillståndet
Nationella	Utförarmöte mm	Ca 2	Miljöövervakning, förbundet, fisk och fiske Vättern, Ekosystembaserad fiskförvaltning
Internationella	-		

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Sekretariatet föredrag; ca 15-20 föredragstillfällen — Bedömning: ☺
- Presentation på konferenser: — Bedömning: NA
- Presentation av planerna till berörda — Bedömning: NA

SAMMMANVÄGT: ☺

22. GENOMFÖRA VÄTTERNDAGEN

Vätterndagen genomförs vartannat år, och 2024 var det dags igen. Ca 70 personer samlades de 3 oktober på Folkhögskolan i Vadstena och lyssnade på föredrag i tre pass: ”Fågel, fisk och mitt emellan”, Vätternvårdsförbundet 2030 och Vättern i kris(?). Deltagare kunde lära sig mer om bland annat harren och glacialrelikter i Vättern, se resultat från analys av miljögifter via effektbaserade metoder och hur olika aktörer jobbar för att minska risken för Vättern, sjöns ekosystemtjänster eller de som vistas på sjön. Dessutom diskuterades förbundets roll och utveckling i en mini-workshop.

Feedback från deltagare var mycket positiv och de flesta hade lärt sig något nytt.

Följande indikatorer har använts för bedömningen av arbetspunkten:

- Föredrag med mera på Vätterndagen: 11 — Bedömning: ☺
- Antal besökare: ca 70 — Bedömning: ☺

SAMMMANVÄGT: ☺

Personal och medlemmar

Sekretariat

Sekretariatet är placerat på Länsstyrelsen i Jönköping och har bestått av drygt en årsarbetskraft (Tabell 7). Efter at ha varit tjänstledig under 2023 återtog Malin Setzer sitt uppdrag som sakkunnig i fiskefrågor, och delat tjänsten med Rasmus Lindblad.

Vätternvårdsförbundet beviljades LOVA-stöd för att kunna anställa en åtgärdssamordnare i ett pilotprojekt under två år (se punkt 16 ovan och längre ned). Tjänsten tillsattes under hösten och delas mellan Marcus Nilsson (anställt på Fiskeenheten på Länsstyrelsen i Jönköpings län) och Malin Setzer.

Efter många år som kassör i förbundet avgick Jan-Anders Johansson och tackades av på stämman. Bernhard Jaldemark, tidigare enhetschef på vattenenheten på Länsstyrelsen i Jönköpings län (och sakkunnig vatten på Vätternvårdsförbundet under ca 6 månader på 90-talet) fick förtroendet av styrelsen och tog över som kassör i november 2024.

Tabell 7. Sekretariatets sammansättning under året.

Post	Namn	Omfattning
Förbundssekreterare, ansvarig sekretariat	Gustav Enander	Inom tjänst
Sakkunnig vattenfrågor tillika samordnare i VU	Friederike Ermold	Ca 50%
Sakkunnig fiskefrågor tillika samordnare i utskott Samförvaltning Fiske	Malin Setzer/Rasmus Lindblad	Ca 25% +25%
Åtgärdssamordnare	Marcus Nilsson/Malin Setzer	Ca 30% + 20% (från 9/2024)
Kassör	Jan-Anders Johansson Bernhard Jaldemark från 11/2024	Arvode
Ordf Verksamhetsutskottet	Anders Hedeborg	Arvode

Länsstyrelsen i Jönköping stödjer vattenrådsarbetet genom att finansiera vissa uppdrag som förbundet har nytta av. Chef på kansliet har varit Förbundssekreteraren Gustav Enander, i egenskap av Avdelningschef på Naturavdelningen på Länsstyrelsen i Jönköping dit kansliet är förlagt. Till sekretariatet ingår även ordförande i verksamhetsutskottet som sedan 2019 är Anders Hedeborg ifrån Vadstena (även vice ordförande i förbundet under året).

Styrelsen

Ann Holmlid, länsråd i Östergötland, avgick efter tre år som ordförande i förbundet. Hon tackades av på hennes sista styrelsemöte i mars 2024 i Ödeshög. Till hennes efterträdare valde förbundsstämman Johan Löwenadler Davidsson, länsråd i Jönköpings län. Vice-ordförande i förbundet var Anders Hedeborg, Vadstena kommun.

Styrelsen (Tabell 8) har under året hållit två ordinarie styrelsemöten, både på plats – i Ödeshög (vårmöte) och Hjo (höstmöte). I samband med styrelsemöten erbjuds, där det är möjligt, kompetensutveckling till exempel studiebesök. På vårmötet berättade Åse Wennerström (Runt Vättern) mer om turismsamverkan runt Vättern, dessutom visades större rovmärlor i fält. På höstmötet passade styrelsen på att besöka lekande öringar i Hjoån. Styrelsen beslutade att stämma och styrelsemöten ska hållas fysiskt för att främja samverkan och utbyte.

Ordinarie förbundsstämman hölls den 8 maj i Karlsborg. På stämman deltog ca 60 personer och förutom sedvanliga stämmoförhandlingar ingick även föredrag och information om miljöövervakning i Vättern, aktuella projekt, samt en rad vätternrelaterade frågor inom Vattenrådet för Vättern.

Figur 2. Öringsafari vid Hjoån i anslutning till höstens styrelsemöte i Hjo.

Tabell 8. Styrelsens sammansättning under året.

Ordförande		V Ordf	Tid
Ann Holmlid, Länsråd Länsstyrelsen i Östergötlands län Efter stämman: Johan Löwenadler Davidsson Länsstyrelsen i Jönköpings län		Anders Hedeborg, 1 v ordf KS Vadstena Kommun	årligen
Ordinarie styrelsemedlem		**Ersättare**	
A	Anders Edholm Motala kommun	Annica Stångberg Habo Kommun	2023-2024
A	Niclas Bäckman Länsstyrelsen Östergötland	Lars Gezelius Länsstyrelsen Östergötland	2023-2024
A	Christoffer Eriksson Zinkgruvan Mining AB	Jörgen Ryberg Nammo Sweden AB Karlsborg	2023-2024
A	Anders Lundgren Karlsborgs kommun	Susanne Jarl Askersund kommun	2023-2024
A	Jonas Nordén Region Östergötland	Leif Ljungqvist F7, Såtenäs	2023-2024
A	Petter Jakobsson Fiskevattenägarförbundet	Jonny Ståhl Vätterns Fiskareförbund	2023-2024
A	Gabriella Cahlin LRF	Thomas Berglund Almnäs Bruk	2023-2024
A	Sara Peilot Länsstyrelsen Västra Götaland	Andreas Furustam Länsstyrelsen Västra Götaland	2023-2024
B	Mattias Larsson Sveriges Sportfiske & Fiskevårdsförbund	Anders Grahn Vätterns fritidsfiske-& fiskevårdsfond	2022-2023
B	Britt Sjöqvist Länsstyrelsen Örebro	Magnus Ekelund Länsstyrelsen Örebro	2022-2023

B	Emma Willaredt Länsstyrelsen Jönköping	Gustav Enander Länsstyrelsen Jönköping	2022-2023
B	Kristina Olsson Munksjö Aspa Bruk AB	Taina Kuhna Sibelco Nordic AB Baskarpssand	2022-2023
B	Kennet Simonsson Södra	NN	2022-2023
B	Carl Doverholm Skaraborgsvatten	Roger Rohdin Jönköpings kommun	2022-2023

HaV och SLU har varit adjungerade under 2024.

Styrelsemöten: 240326: Ödeshög, Kommunhuset
241018: Hjo, Hotell Bellevue
Förbundsstämma 240508: Karlsborg, Fästningsteatern

Valberedning och revisorer

Tabell 9. Valberedning och revisorers sammansättning.

Post	Namn	Representerar	Suppleant	Tid
Valberedning	Stefan Swenson	Hjo kommun	-	2023-2024
Valberedning	Annica Magnusson	Jönköpings kommun	-	2023-2024
Revisor	Sven Ebbesson	Jönköpings kommun	Per-Olof Ekholm, Hjo kommun	årligen
Revisor	Doris Johansson	Jönköpings kommun		årligen

Verksamhetsutskottet (VU)

Verksamhetsutskotten (VU, Tabell 10) sköter det fortlöpande arbetet inom förbundet. VU har under året haft fyra möten fördelat över året.

Tabell 10. Verksamhetsutskottets sammansättning.

Namn	Suppleant	Tid
Anders Hedeborg (Vadstena kommun) (ordf)	-	löpande
Annica Magnusson (Jönköpings kommun/Samförvaltning Fiske)	-	löpande
Britt Sjöqvist (Länsstyrelsen i Örebro)	Magnus Ekelund (Länsstyrelsen i Örebro)	löpande
Sara Peilot (Länsstyrelsen i Västra Götaland)	Andreas Furustam (Länsstyrelsen i Västra Götaland)	löpande
Niclas Bäckman (Länsstyrelsen i Östergötland)	Lars Gezelius (Länsstyrelsen i Östergötland)	löpande
Pelle Holmström (Miljösamverkan Östra Skaraborg)	-	löpande
Friederike Ermold (Vätternvårdsförbundet)	-	löpande
Gustav Enander (Länsstyrelsen i Jönköping)	-	löpande
Malin Setzer (Vätternvårdsförbundet/Samförvaltning Fisk)	Rasmus Lindblad (Vätternvårdsförbundet/Samförvaltning Fisk)	löpande
Jörgen Ryberg (Nammo Sweden AB Karlsborg)		löpande

Möten: 240228: Digitalt
240612: Askersund, Kommunhuset

240925: Digitalt
241211: Digitalt

Samförvaltning Fiske

I maj 2005 startade Vätternvårdsförbundet initiativet "Samförvaltning Vättern" där syftet var att skapa ett forum för frågor som rör förvaltningen av fisk och fiske i Vättern. Projektet har övergått till att vara en del av den löpande verksamheten sedan 2007 och har fram till 2023 finansierats med medel från europeiska havs och fiskerifonden och Länsstyrelserna runt Vättern.

Under året har arbetsutskottet Samförvaltning haft 2 schemalagda möten. Utöver ordinarie samförvaltningsmöte har möten vid behov hållits i arbetsgrupperna inom samförvaltningen, 2024 inom sikgruppen och tillsynsgruppen. Utöver dessa möten har ett par informationsinsatser genomförts för att sprida information om Vätterns fisk och fiske, men också arbetet inom samförvaltningen.

Tabell 11. Deltagare i arbetsutskottet Samförvaltning Fisk.

Post	Namn	Suppleant
Ordförande	Annica Magnusson (Jönköpings Kommun)	-
Sakkunnig Fiske	Rasmus Lindblad (Vätternvårdsförbundet)	Karl-Magnus Johansson (Vätternvårdsförbundet)
Yrkesfisket	Jonny Ståhl (Insjöfiskarna)	Zeth Rylander (Insjöfiskarna)
Fritidsfisket	Pierre Rydén (Vätterns fritidsfiske-och fiskevårdsförbund)	Henrik Andersson (Vätterns fritidsfiske-och fiskevårdsförbund)
Fiskevattenägarna	Petter Jakobsson (Fiskevattenägarförbundet)	Björn Dieker (Fiskevattenägarförbundet)
Sportfisket	Mattias Larsson (Sportfiskarna)	Henrik Olsson (Sporfiskarna)
Fisketurism	Ove Johansson (SeFF: Sveriges Fisketurism Företagare)	Manni Svensson (SeFF: Sveriges Fisketurism Företagare)
Kommuner	Ingemar Bergbom (Habo)	Anders Lundgren (Karlsborg)
Forskning	Göran Sundblad (SLU)	Vakant
Länsstyrelser	Anton Halldén (Länsstyrelsen i Jönköping)	Jörgen Dahlin/Lars Gezelius (Länsstyrelsen i Östergötland)
Besöksnäring	Åse Wännerstam	Vakant
Havs-och vattenmyndigheten (adjungerande)	Sofia Brockmark	Jens Persson
Jordbruksverket (adjungerande)	Elin Gunve	Johan Penner

<u>Möten inom samförvaltning inklusive. arbetetsgrupper</u>:

- 10 april - Utskottet samförvaltning fiske, ordinarie möte
- 20 april - Utskottet samförvaltning fiske, arbetsgruppsmöte: fisketillsyn
- 9 oktober - Utskottet samförvaltning fiske, ordinarie möte
- 4 december - Utskottet samförvaltning fiske, arbetsgruppsmöte: Sikgruppen

Medlemmar

På stämman välkomnades två nya medlemmar in i förbundet – Vätternvatten AB och Mjölby kommun. Ingen medlem begärde utträde, och Vätternvårdsförbundet hade 51 medlemsorganisationer/företag vid årets slut.

Den totala intäkten fördelades vid årets ingång utifrån 221 andelar samt fasta avgifter.

Totalt fördelas 1.078.480 kr via andelstalen. Länsstyrelser och Regioner hade fasta årsavgifter 44.000 kr per år, resulterande i 352.000 kr. Totala medlemsintäkten uppgick därmed till 1.430.480 kr (Figur 3, Tabell 12). Årsavgiften delas upp i en undersökningsavgift och en administrativ avgift vilka är 85% respektive 15% av årsavgiften. Detta följer ett beslut på förbundsstämman 1994. På stämman beslutades en höjning av årsavgifterna med 25% från och med 2025.

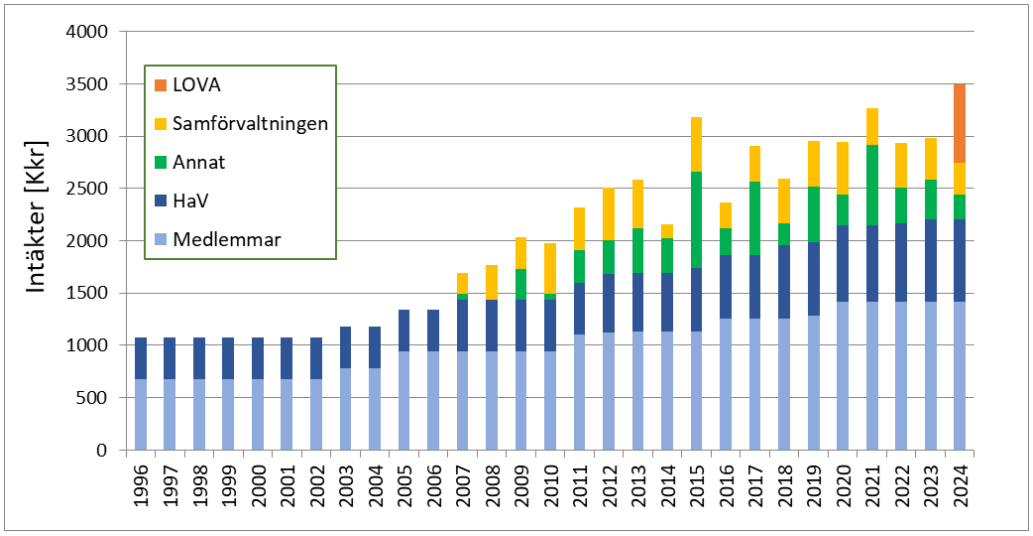

Figur 3. Utveckling av medlemsavgifter i Vätternvårdsförbundet och ekonomisk ersättning för uppdraget från Havs-och Vattenmyndigheten att genomföra miljöövervakning i Vättern, bidrag till Samförvaltning Vättern, LOVA och andra medel till exempel till särskilda projekt, från Vattenmyndigheterna eller Länsstyrelserna.

Tabell 12. Medlemslista för Vätternvårdsförbundet under året.

Nr	Organisation/företag	Andelar	Avgift
1	Ahlstrom-Munksjö Aspa Bruk AB	18	87840
2	Sibelco Nordic AB (Baskarpssand)	1	4880
3	SAAB Bofors UWS	2	9760
4	Nammo Sweden AB	2	9760
5	Sveaskog AB	2	9760
6	Södra	2	9760
7	FMV T&E Centre (Provplats Karlsborg)	2	9760
8	Husqvarna AB	3	14640
9	LRF	2	9760
10	P4	5	24400
11	F7	5	24400
12	Ahlstrom-Munksjö Paper AB (Jönköping)	15	73200
13	Skaraborgsvatten	7	34160
14	Ulfhult Säteri	1	4880

15	Stjernsunds Gård	1	4880
16	Askerunds Golfklubb	1	4880
17	Almnäs Bruk AB	1	4880
18	Jönköpings Energi	4	19520
19	Östergötlands Båtförbund	1	4880
20	Motala Ströms Samfällighetsförening	3	14640
21	Vätterns fritidsfiske-och fiskevårdsförbund	1	4880
22	Trafikverket	5	24400
23	Zinkgruvan Mining AB	11	53680
24	Samordnad Recipientkontroll Norra Vättern	4	19520
25	Samordnad Recipientkontroll Södra Vättern	4	19520
26	Askersund Kommun	9	43920
27	Habo Kommun	9	43920
28	Hjo Kommun	9	43920
29	Jönköping Kommun	36	175680
30	Karlsborgs Kommun	9	43920
31	Motala Kommun	17	82960
32	Vadstena Kommun	9	43920
33	Ödeshög Kommun	9	43920
34	Töreboda kommun	2	9760
35	Östra Vätternbranterna	2	9760
36	Yrkesfisket	1	4880
37	Fiskevattenägarförbundet	1	4880
38	Sveriges Sportfiske-och Fiskevårdsförbund	1	4880
39	Sterisol AB	2	9760
40	Vätternvatten AB	1	4880
41	Mjölby kommun	1	4880
42	Region Östergötland		44000
43	Region Jönköping		44000
44	Region Örebro		44000
45	Region Västra Götaland		44000
46	Länsstyrelsen Östergötland		44000
47	Länsstyrelsen Jönköping		44000
48	Länsstyrelsen Västra Götaland		44000
49	Länsstyrelsen Örebro		44000
50	Havs-och Vattenmyndigheten		0
51	SLU Akvatiska Resurser		0
	Andelar/Medlemsintäkter	**221**	**1 430 480**
	Kostnad att fördela på andelar		**1 078 480**
	Kostnad per andel		**4880**

Havs-och Vattenmyndigheten och SLU har inga utpekade medlemsavgifter men bidrar direkt ekonomiskt eller genom via undersökningar till miljöövervakning av Vättern. Havs-och Vattenmyndigheten ger Länsstyrelsen i Jönköping uppdrag att genomföra nationell miljöövervakning av Vättern omfattande 780.000 kr. Vätternvårdsförbundet samordnar undersökningsverksamheten men har inte ekonomiredovisningen av dessa medel.

Ekonomisk redovisning för verksamhetsåret 2024

Havs- och vattenmyndigheten medfinansierade miljöövervakning i Vättern även under 2024 med 780.000 kr. Medlen administreras av Länsstyrelsen i Jönköping. Detta uppdrag samordnas med medlemsavgifterna i Vätternvårdsförbundet (1 430 480 kr) samt andra miljöövervakningsmedel. Samförvaltningen Fiske har finansierats av medel från Länsstyrelserna. Förbundet har beviljats LOVA-medel till åtgärdssamordningsprojekt på drygt 900.000 kronor för 2024-26, totalt har 744.000 kr utbetalats i LOVA-stöd 2024.

Förbundets utgifter – inklusive för moment som finansieras direkt via HaV-uppdrag – uppgick till ca 3,4 milj kronor (Figur 4). Drygt hälften av budgeten går till undersökningskostnader och projekt. Där till kommer inom det samordnade nationella programmet för Vättern moment som utförs eller ansvaras för av SLU eller Länsstyrelserna – främst fiskundersökningar. Den totala budgeten för miljöövervakning är betydligt större än vad som redovisas här.

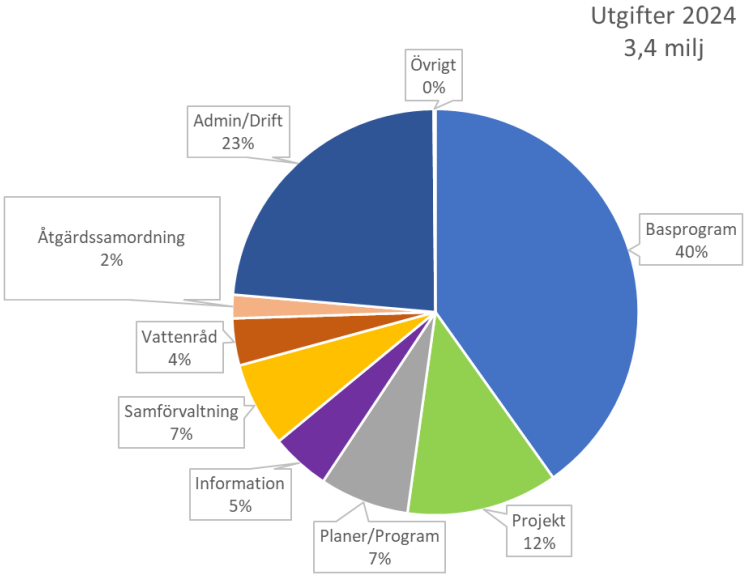

Figur 4. Fördelning av utgiftsbudgeten för 2023. Inkluderar moment som finansieras direkt via förbundet, via HaV-uppdrag och särskilda projektmedel (observera att det inte är förbundets bokslut eller det slutliga ekonomiska utfallet).

I bokslutet 2024 var intäkter i förbundet 2 858 480 kr och kostnader 2 377 112 kr. Årets resultat var således positivt med 481 369 kr. Tillgångarna i förbundet var vid utgången av året 2 348 563 kr och leverantörsskulderna uppgick till 793 789 kr. Årets resultat tillsammans med eget kapital på 1 073 405 kr resulterade i ett fritt eget kapital på 1 554 774 kr. Av dessa medel var 48 000 kr redan budgeterade från 2023 till 2025 och ca 1 436 695 kr uppbokade/reserverade i avtal. För resterande disponibla medel, ca 70 080 kr, tas beslut om först på stämman 2025.

Beskrivning av aktiviteter och frågor inom Vattenråd för Vättern

Vattenråd

Vätternvårdsförbundet har sedan 2010 årligen tecknat innehaft uppdraget från Vattenmyndigheten i Södra Östersjön att samordna och underlätta dialog kring vattenfrågor inom Vätterns avrinningsområde, så kallat vattenråd.

Det finns möjlighet sedan årsstämman 2012 att teckna sig som ”intressent i vattenrådet för Vättern” med eller utan prenumerationsavgift. Vidare har man närvarorätt men inte rösträtt på själva stämman vilket är förbehållit medlemmar i förbundet. Under året utgjorde fem organisationer och en privatperson intressenter (Tabell 13).

Tabell 13. Intressenter i Vattenrådet för Vättern som anmält tillhörighet via förbundet.

Organisation/förening	Form
Visingsörådet	Intressent med prenumeration
Visingsö Fiskareförening	Intressent utan prenumeration
SNF Skaraborg	Intressent med prenumeration
SNF Jönköping	Intressent utan prenumeration
Aktion Rädda Vättern	Intressent med prenumeration
Privatperson	Intressent

Vätternvårdsförbundet ansöker årligen hos Vattenmyndigheten i Södra Östersjön om medel för att bedriva dialog och samverkan, ett bidrag som 2024 uppgick till 62 000 kr. Dessa ”dialogmedel” för aktiviteter i vattenrådet kan nyttjas för till exempel informationstillfällen, nätverk, uppbyggnad av kunskapsbank, resor mm. Under året har fyra bidrag fördelats (Tabell 14). Fördelningen sker årsvis efter ansökan till förbundet.

Hösten 2024 utlyste vattenmyndigheten medel för konkreta åtgärder i Södra Östersjöns distrikt. Vätternvårdsförbundet sökte till två åtgärdsutredningsprojekt som dock inte beviljades, däremot beviljades Vikens delvattenråd 80.000.

Tabell 14. Bidragsfördelning 2024 för att stimulera dialog kring vatten.

Bidragstagare	Bidrag	Syfte
Vätternvårdsförbundet	29 000 kr	Hemsidor och presentationsprogram av provtagningsdata för SRK Södra resp. Norra Vättern; Information
Vätterns fritidsfiskare och fiskevårdsförbund	10 000 kr	Vatten- och fiskefrågor
Visingsörådet	5 000 kr	Vattenfrågor (tex avloppsrening, skjutningar och mineralutvinning)
Vikens delvattenråd	10 000 kr	Vattenfrågor i delavrinningsområde, åtgärder för sjön Viken
Östra Vätterbranterna	8 000 kr	Vattenfrågor i delavrinningsområdet
SUMMA	**62 000 kr**	Stöd från Vattenmyndigheten

Viktiga frågor under året

Bland de övergripande mest viktiga frågorna under året har varit det höga vattenståndet i Vättern, PFAS-förorening från förorenade områden och verksamheter runt Vättern samt gruvprojektet Norra Kärr. Inom förbundet har beslutat att påbörja åtgärdssamordning i tillrinningsområdet (med LOVA-stöd) varit stort.

ÅTGÄRDSSAMORDNING

Vätternvårdsförbundet har historiskt fokuserat på miljöövervakning och åtgärder i/för Vättern och mynningspunkter. Förbundet är dock vattenvårdsförbund för hela avrinningsområde, och åtgärdsbehov för bland annat övergödningsproblem är stort. Förbundet beviljades LOVA-stöd till ett 2-årigt åtgärdssamordningsprojekt i Södra Vättern, det vill säga Jönköpings och Östergötlands län. Läs mer under punkt 16 ovan.

PFAS I FISK OCH KRÄFTOR

PFAS i fiskundersöktes 2023/24 i röding och abborre enligt förbudets miljöövervakningsprogram. Man kunde konstatera fortsatt förhöjda halter i båda arter, och en sammanställning av data visade på relativt höga halter över miljökvalitetsnormen i i princip alla fiskarter från Vättern. Länsstyrelserna runt Vättern gick – i samarbete med Livsmedelsverket - inför sommaren 2024 ut med nya kostrekommendationer på grund av PFAS som gäller alla fiskarter fiskade i Vättern: Högst 2 till 3 gånger per år för riskgruppen (barn, unga och kvinnor som vill bli gravida) och högst 12 gånger för alla andra.

Idag finns inga hälsobaserade gränsvärden för fisk. Beslutade saluföringsgränsvärden är framtagen enligt ALARA-principen (as low as reasonably achievable). Data där tillräckligt bra underlag finns (röding, abborre) underskrider gränsen för PFAS-4. Rekommendationen gäller tills EFSAs risk-nytto-värdering för fisk blir klar och nya hälsobaserade gränsvärden finns. Sommaren 2024 samlades kräftor in på tolv lokaler i Vättern för PFAS-analys, i ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Jönköpings län och Livsmedelsverket.

Från 2026 kommer nya gränsvärden för PFAS i dricksvatten gälla. PFAS-halter i utsjön ligger ungefär på hälften av gränsvärdet (2 ng/L vs 4 ng/L PFAS-4).

Åtgärder mot PFAS-tillförsel till Vättern är högprioriterade att få till. De bör prioriteras efter områden med störst påverkan på Vättern – som därmed kan förväntas ha effekt i Vättern.

HANTERING AV NY INVASIV ART I VÄTTERN

Hösten 2022 upptäcktes den invasiva arten större rovmärla (*Dikerogammarus villosus*) i Vättern - en ”värstingsart”, med högst riskklassningen enligt Artdatabankens riskklassificering av främmande arter. Under 2023 inventerades 70 loakler runt vättern och arten kunde tyvärr konstateras på flertal platser mellan ca Motala och Bankeryd, samt på Visingsö. 2024 återinventerades många av dessa lokaler och arten hade spridit sig vidare till norr om Motala och förkom på fler platser.

Länsstyrelserna i Jönköping och Östergötland beviljades medel från Havs- och vattenmyndigheten för flertal projekt för att få mer kunskap om artens spridning i Vättern samt vilka möjligheter det finns att minska den. Dessutom har nya Vätternskyltar tagits fram och

placerats runt Vättern med en tydlig rekommendation att töm-tvätta-torka all utrustning innan den flyttas från eller till Vättern.

FÖRSVARSVERKSAMHET

Försvarsrelaterad verksamhet diskuteras i tre forum:
1. Samordningsgrupp Vättern. Syfte: Överenskomma om skjutfria perioder.
2. Skjutfältsråd Karlsborg. Syfte: Planfrågor rörande kommunal och försvarsrelaterad verksamhet.
3. Fiskeskyddsnämnd. Syfte: Reglera skador på yrkesfiske orsakade av Försvarsmakten.

Vätternvårdsförbundet följer ovan redovisade försvarsforum. Vätternvårdsförbundet konstaterar att det finns ett stort informationsbehov/krav från/på flera håll runt Vättern för att dialog måste föras.

Exempel på viktiga frågor kopplade till Försvarsaktiviteter i Vätternområdet:

- Skjutfria perioder och riskområdens utbredning/nyttjande
- Buller från skjutningar
- Riskarbete och åtgärder mot PFAS kring Karlsborgs flygplats
- Efterbehandling av försvarets lämningar i undervattensområden
- Genomföra miljöprövning av försvarsverksamheter
- Principfråga rörande Vättern som riskområde/nedslagsplats dvs Försvarsmaktens lokalisering till Vättern

KLIMAT OCH VATTENSTÅND

Vätterns temperatur har ökat stadigt, de senaste 20 åren med i genomsnitt nästan en halv grad per årtionde. Denna ökning är ungefär i samma storleksordning som har uppmätts i andra sjöar. Det är framför allt avsaknad av riktigt kalla vintermånader som driver denna temperaturökning. Isläggning på södra Vättern har uteblivit sedan 2014.

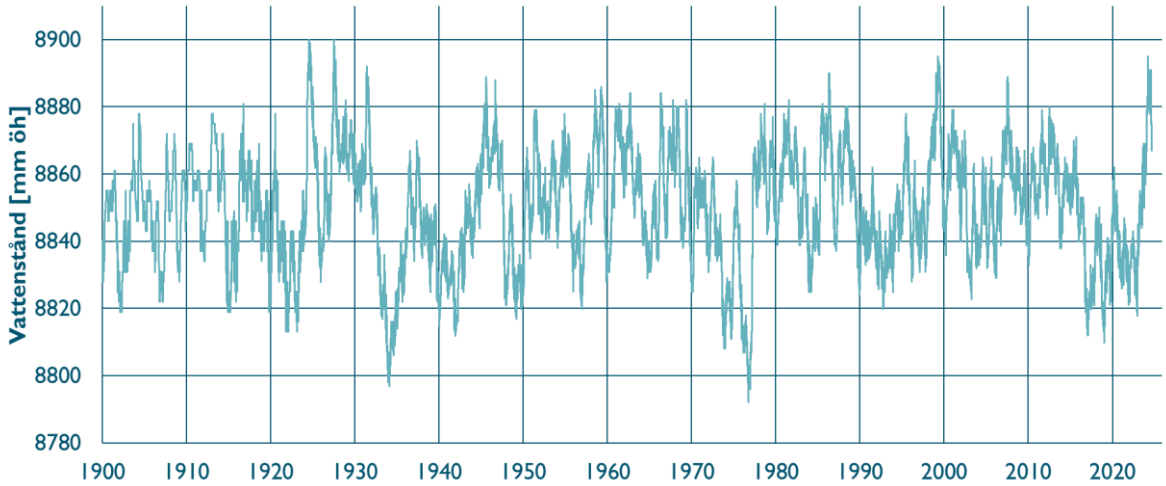

Figur 4. Vattenstånd i Vättern vid utloppet i Motala. Högre vattenstånd än våren 2024 har inte uppmätts sedan 1920talet.

Vattenstånd i Vättern har legat i princip under normalvärdet sedan de torra somrarna 2016 och 2018. Efter den regniga sommaren 2023 fortsatte Vättern stiga och nådde en

rekordnivå den 14 april på 88,95 möh. Översvämningar skedde på flera platser i bland annat Jönköping och Hjo, men även nedströms Vättern. Detta resulterade i förnyade diskussioner om en ändring av vattendomen för Vättern. Reglering av Vättern sker i Motala där Tekniska verken i Linköping är regleringsinnehavare. Vattendomen säger dock att sjön inte får avvika från naturligt vattenstånd.

SAMFÖRVALTNING FISKE

Exempel på aktuella frågor som diskuterats och behandlats under 2024 inom fisk och fiske är förvaltningsplan för fisk och fiske, laxutsättningarna i Vättern, PFAS i fisk och kräftor, säkerställa en fortsättning för samförvaltningen (Tabell 15).

Tabell 15. Exempel på viktiga frågor inom fisk och fiske som drivs inom ramen för samförvaltning fisk Vättern.

Viktig fråga	Kommentar
1. Revidering Förvaltningsplan för fisk och fiske	Arbetet med revidering av förvaltningsplan för fisk och fiske har intensifierats och två kvällsträffar har hållits för intressenter under våren. Samförvaltningen ansvarar för revideringen och lägger en del tid på att gå igenom olika delar av planen på mötena. Uppföljning och utvärdering av tidigare plan genomförs under arbetets gång.
2. PFAS i fisk och kräftor	Det finns en utbredd oro för halterna PFAS i Vätterns biota. PFAS-källor runt sjön har diskuterats och det har informerats om PFAS-rening. Gränsvärdena för fisk och kräftor har diskuterats och hur det kan komma att påverka fisket.
3. Säkerställa en fortsättning för samförvaltningen	Behovet av en fortsatt samförvaltning i Vättern har lyfts och det har tagits fram olika ambitionsnivåer för en fortsättning. Arbete fortgår under 2024 för att undersöka olika finansieringsmöjligheter.
4. Laxutsättningarna i Vättern	En ny arbetsgrupp bildades för att diskutera laxutsättningarna i Vättern. Frågor som diskuterades var exempelvis: Ska vi fortsätta med laxutsättningar? Hur påverkas andra arter av laxutsättningarna? Vilka alternativa åtgärder skulle kunna vara aktuella? Behöver fiskereglerna för lax justeras? Hur ska laxutsättningarna behandlas i förvaltningsplanen?

VIKTIGA FRÅGOR I DELOMRÅDEN

Hökensås

I Hjo utförs årligen under hösten så kallad öringssafari där besökare guidas för att beskåda öringens lek. Flera frivilliga är involverade utmed Vätterns västsida i att inventera lekfisk.

Vikens vattenråd jobbar med sjön Viken och har genomfört flera projekt, bland annat en kartering av Vikens bassänger och vattenkemiska undersökningar (med stöd från Vattenmyndigheterna). Vattenkvalitet i sjön och fria vandringshinder mellan Vättern och Unden är aktuella frågor.

Motalabukten

Strandnära områden i kommunerna Motala, Ödeshög och Vadstena berörs av skjutbuller från Karlsborgsfälten. Frågan är stor bland allmänhet. Även frågor kring reglering av Vättern och fria vattenvägar är aktuella.

Södra Vättern

Samtliga företag med vattenutsläpp och som av myndigheterna bedömts som miljöfarliga finansierar undersökningar i tillflödena som rinner till Vättern. I södra delen utförs provtagningarna av Södra Vätterns Recipientkontroll. Jönköpings kommun är huvudman för programmet. Viktiga frågor är fria vattenvägar i tillflöden och åtgärder i övergödda sjöar.

Norra Vättern

Motsvarande för södra delen finns liknande sammanslutning i norra delen där Askersunds kommun är huvudman. Recipientkontrollen ansvarar för ett omfattande provtagningsprogram i norra Vätterns tillrinningsområde. Miljöproblem i delområdet utgörs av äldre gruvavfallsdeponier som läcker metaller bl a fortsätter Zinkgruvan, Länsstyrelsen i Örebro och Askersunds kommun arbeta med att minska metalläckage från deponier bl a i Rosthyttan. Även här är fria vandringsvägar och övergödning ibland annat Alsen viktiga frågor.

Östra Vätternbranterna med Visingsö

I sydöstra Vättern utgör Biosfärområdet Östra Vätterbranterna en tydlig samverkansform. Inom Östra Vätternbranterna finns även sjöar med livaktiga fiskevårdsområdesföreningar till exempel Ören och Bunn. På Visingsö finns flera byalag och ett ö-gemensamt forum (Visingsörådet).

Under året påbörjade företaget Greenna Minerals processen att söka bearbetningskoncession för en gruva i Norra Kärr. Våren 2024 hälls samråd med allmänheten.

STORA SJÖAR

Många av de frågeställningar och som berör Vättern är också relevanta för landets övriga ”Stora Sjöar” (Vänern och Mälaren). Sedan 1999 har utbyte och samordning av representanter för Vänern, Vättern, Mälaren genomförts. Miljöövervakningsprogrammen i de tre sjöarna är till del synkroniserade och flera gemensamma moment/specialundersökningar genomförs regelbundet. Även 2024 pågick flera sjögemensamma projekt.

Kanslierna för Vänern, Vättern och Mälaren har haft flera samverkansmöten och regelbundna avstämningar, däribland i samband med möte för Nationella utförare det vill säga de som har uppdrag av Havs-och Vattenmyndigheten att bedriva miljöövervakning.

Havs- och vattenmyndigheten publicerade 2024 en reviderad beskrivning av delprogrammet Stora Sjöar.

Exempel på viktiga frågor inom Stora Sjöar.

- Samordna övervakningsprogram mellan sjöar, gemensamma moment
- Kvalitetssäkring
- Långsiktig finansiering
- Åtgärder i tillrinningsområde
- Miljögifter och påverkan på ekosystemtjänster

Verksamhetsberättelsen är godkänd av styrelsen den 26 mars 2025.

Friederike Ermold

Friederike Ermold
Kansliet

Anders Hedeborg

Anders Hedeborg
V Ordf.

VÄTTERNVÅRDS
FÖRBUNDET